

Tvivlens etik

Vi lever i et samfund, hvor sikkerheden hyldes som aldrig før. Sikkerhed og vished er godt, usikkerhed og tvivl er dårligt. Vi udvikler alle mulige tiltag for at eliminere tvivlen og opnå sikkerheden. Det gælder alt fra politiske beslutninger, der i stigende omfang tages på baggrund af økonomiske kalkuler snarere end politiske ideer, over hverdagslivet, hvor borgerne forsikrer sig mod stadig flere forhold, og til udøvelsen af professioner, der skal være evidensbaseret. Der udvikles samtidig etiske regelsæt for det ene og andet for at mindske tvivlen og øge sikkerheden for, at man handler korrekt. Den tvivlende anses for at være tøvende, svag eller uvidende.

Hvorfor er tvivlen og usikkerheden i så lav kurs? Måske fordi vi lever i det, sociologerne kalder et risikosamfund, der konstant producerer risici gennem sin teknologiske udvikling. Miljø-, klima- og finanskriser følger i kølvandet. Som konsekvens hyldes ”sikkerhedens etik”, ifølge hvilken det gælder om at have et fast fundament af viden at stå på i den ustyrlige verden. Forskning og videnskab bliver brugt på alle mulige måder til at etablere det fundament, hvad enten vi taler om økonomi, sundhed, pædagogik eller psykologi.

I risikosamfundet skal man være skråsikker for at blive hørt. Man skal bruge

vendinger som ”Forskning viser, at serotoninmangel i hjernen er årsag til depression” – ”Vi ved, at børn lærer på fire forskellige måder!” – ”Vi har nu endelig et diagnosesystem, der fanger de psykisk syge op!”

Slår et slag for tvivlen

Som kontrast hertil vil jeg gerne slå et slag for tvivlen! I bund og grund er visheden jo dogmatisk, mens tvivlen indeholder en væsentlig etisk værdi. Hvordan det? Jo, vishedens ”jeg ved” fører let til blindhed, mens tvivlen kan føre til åbenhed over for andre handle måder og forståelser af verden. Hvis jeg *ved*, behøver jeg ikke at lytte. Hvis jeg er i tvivl, betyder andres perspektiver pludselig noget. Hvis jeg *ved*, at sandheden er åbenbaret i Bibelen, DSM-IV eller *American Psychologist*, har jeg ikke brug for at tænke selv. Vi har brug for både forskere og praktikere, der fx siger ”Vi ved faktisk *ikke*, hvad psykisk sygdom er!”

Problemet er, at vi fra folkeskole til universitet kun lærer at vide. Efter min mening bør vi også lære at tvivle! Det gør man først og fremmest ved at kende til det, der er anderledes end én selv. Der er fx en mangfoldighed af folkepsykologier, sygdomsopfattelser, moralsystemer og metafysikker rundt omkring i verden. Hvem siger, at vores er de eneste brugba-

re? For det andet ved at stille de ubekvemme spørgsmål, også til vores eget fundament. Er psykologiens primitive kausalitetsbegreb fra 1600-tallet, som ligger bag størstedelen af videnskaben, virkelig tilstrækkeligt i dag?

Vi har brug for en tvivlens etik. Hvor sikkerhedens etik søger at eliminere tvivl og usikkerhed og fejrer den aktive, udfarende og skråsikre, vil tvivlens etik hylde den tvivlende, den søgende, den tøvende, den besværlige og den forsigtige – den, som insisterer på altid at stille flere spørgsmål.

Det er vigtigt at slå fast, at tvivlens etik ikke er anti-videnskabelig. Ægte videnskab opfatter sig selv som fejlbarlig og parat til at revidere sig selv, når det er påkrævet. Ægte videnskab kender sin egen begrænsning og er konstant i tvivl om sig selv. Desværre er psykologien ofte uvidenskabelig, når den ud fra sikkerhedens ”vi ved” excellerer i generaliseringer fra aber til mennesker, fra populationer til individer og fra amerikanske førsteårsstuderende til homo sapiens. Det giver avisoverskrifter, men ikke indsigt. Et hovedærinde for psykologer bør i dag være at sige: Vi er i tvivl! ■

Svend Brinkmann, cand.psych.
professor ved Institut for Kommunikation,
Aalborg Universitet

KLUMMEN (LAT. COLUMNA)

Psykolog Nyts klummetekster skrives på skift af seks personer, som har fået frie hænder til at ytre sig om tendenser i det moderne liv og samfund. Skribenterne repræsenterer vidt forskellige fagområder – og opgaven lyder ikke på at skrive om psykologi.